

**TRANSPORT VOSITALARINI OLIB QOCHISH VA O'G'IRLASH
JINOYATLARINI BARVAQT OLDINI OlishNING
PROFILAKTIK ASOSLARI**

Nutfilloyev Bunyodbek Ubaydillo o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20672537>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada transport vositalarini olib qochish va o'g'irlash jinoyatlarining barvaqt oldini olish borasida ichki ishlar organlari (IIO) faoliyatining kriminologik, ma'muriy-huquqiy va profilaktik xususiyatlari kompleks tahlil qilingan. Jinoyatni keltirib chiqaruvchi asosiy sabab va shart-sharoitlar, xususan, jabrlanuvchilarning beparvoligi (viktimologik omil) hamda qarovsiz qoldirilgan avtoturargohlar muammosi yoritilgan. Avto-o'g'riliklarni oldini olishda texnologik yondashuv ("High-tech prevention"), immobilayzerlar, GPS-trekerlar va uzluksiz ishlovchi videoregistratorlar (Black box) dan foydalanishning ahamiyati ilmiy asoslangan. AQSh ("Watch Your Car" dasturi), Buyuk Britaniya (Secured by Design), Germaniya va Janubiy Koreya davlatlarining avto-jinoyatlarga qarshi profilaktik tajribasi qiyosiy o'rganilib, O'zbekiston milliy qonunchiligi va huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: transport vositasini olib qochish, avto-o'g'rilik, huquqbuzarliklar profilaktikasi, viktimologiya, GPS-treker, immobilayzer, avtoturargoh xavfsizligi, jamoat xavfsizligi, xorij tajribasi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ криминологических, административно-правовых и профилактических особенностей деятельности органов внутренних дел (ОВД) по раннему предупреждению преступлений, связанных с угоном и кражей транспортных средств. Освещены основные причины и условия, способствующие совершению

Contact: 99 826 99 56

преступлений, в частности, беспечность потерпевших (виктимологический фактор) и проблема безнадзорных автостоянок. Научно обоснована важность технологического подхода («High-tech prevention»), использования иммобилайзеров, GPS-трекеров и систем непрерывной видеорегистрации (Black box) в предотвращении автокраж. Изучен передовой зарубежный опыт профилактики автопреступлений в США (программа «Watch Your Car»), Великобритании (Secured by Design), Германии и Южной Кореи, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства и правоприменительной практики Узбекистана.

Ключевые слова: угон транспортного средства, автокража, профилактика правонарушений, виктимология, GPS-трекер, иммобилайзер, безопасность автостоянок, общественная безопасность, зарубежный опыт.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the criminological, administrative-legal, and preventive features of the activities of internal affairs bodies (IAB) in the early prevention of crimes related to the hijacking and theft of vehicles. The main causes and conditions conducive to the commission of crimes, in particular, the carelessness of the victims (victimological factor) and the problem of unattended parking lots, are highlighted. The importance of a technological approach ("High-tech prevention"), the use of immobilizers, GPS trackers, and continuous video registration systems (Black box) in preventing car thefts is scientifically substantiated. The advanced foreign experience in preventing auto crimes in the USA ("Watch Your Car" program), the UK (Secured by Design), Germany, and South Korea was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the national legislation and law enforcement practice of Uzbekistan.

Keywords: vehicle hijacking, car theft, crime prevention, victimology, GPS tracker, immobilizer, parking lot safety, public safety, foreign experience.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida jinoyatni fosh etish qanchalik muhim bo'lmasa, uning barvaqt oldini olish undan-da strategik ahamiyatga egadir. Transport vositalarini olib qochish (JK 267-moddasi) va o'g'irlash (JK 169-moddasi) jinoyatlarining sodir etilishi fuqarolarga katta moddiy zarar yetkazishi bilan birga, jamoat xavfsizligiga jiddiy tahdid soladi. Chunki olib qochilgan transport vositasi ko'pincha yo'l-transport hodisalarini (YTH) keltirib chiqaradi yoxud og'irroq jinoyatlarni (bosqinchilik, terrorizm, qotillik) sodir etish uchun tayyorgarlik vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Avtomobil o'g'riligini oldini olish bevosita huquqbuzarliklar profilaktikasi subyektlari (profilaktika inspektorlari, patrul-post xizmati (PPX) va yo'l harakati xavfsizligi xizmati (YHXX)) hamda fuqarolarning o'zaro uzviy hamkorligini talab etadigan kompleks jarayondir. Davlatning jinoiy-huquqiy siyosati jinoyat oqibatlari bilan kurashish o'rniga, jinoyat sodir etilishini texnik va ijtimoiy jihatdan imkonsiz holatga keltirishga qaratilishi lozim.

Avtotransport vositalarining olib qochilishini profilaktika qilish uchun, eng avvalo, jinoyatga imkon beruvchi sabab va shart-sharoitlarni tahlil qilish kerak. Aksariyat hollarda bu jinoyatlar quyidagi omillar ta'sirida sodir bo'ladi:

- **Viktimologik omil (Jabrlanuvchining beparvoligi):** Statistik ma'lumotlarga ko'ra, olib qochish jinoyatlarining qariyb 40-50 foizi avtomobil egalarining o'z mashinalarini ochiq holda, kalitini o't oldirish tirqishida qoldirib ketishi oqibatida yuz beradi (masalan, do'konga kirishda qisqa muddatga avtomobilni ochiq qoldirish).
- **Xavfsiz avtoturargohlarning yetishmasligi:** Ko'p qavatli uylar atrofida qo'riqlanadigan, yoritish tizimi va videokuzatuv kameralariga ega bo'lgan rasmiy avtoturargohlarning kamligi avtomobillarning tunda yashash joylari atrofida tartibsiz, qarovsiz qoldirilishiga sabab bo'lmoqda.

- **"Qora bozor"ning mavjudligi:** O'g'irlangan avtomobillarning ehtiyot qismlarga ajratilib, litsenziyasiz ustaxonalarda va qora bozorlarda osonlik bilan sotilish imkoniyati jinoiy motivni rag'batlantiruvchi asosiy iqtisodiy shart-sharoitdir.

Ichki ishlar organlari tomonidan transport vositalarini olib qochishning oldini olishda quyidagi ma'muriy va taktik tadbirlar amalga oshiriladi:

- **Tungi hududiy patrullash:** Patrul-post xizmati va profilaktika inspektorlari tungi vaqtda yashash massivlari orasida patrullashni kuchaytiradilar. Agar ochiq qolgan yoxud derazasi tushirilgan avtomobil aniqlansa, darhol egasi topilib, ogohlantiriladi va avtomobil xavfsiz holatga keltiriladi.

- **Profilaktik hisob va nazorat:** Muqaddam transport vositasini olib qochish yoki o'g'rilik bilan sudlangan shaxslar II Oning maxsus profilaktik hisobida turadi. Ularning turmush tarzi, kimlar bilan aloqa qilayotgani va kechki vaqtdagi "alibisi" doimiy nazorat qilib boriladi.

- **Ehtiyot qismlari bozorini nazorat qilish:** JQB va profilaktika inspektorlari tomonidan ehtiyot qismlari sotiladigan bozorlar, "avtorazborka" va avtomobil ta'mirlash ustaxonalari doimiy tekshiruvdan o'tkaziladi. Shubhali, hujjatlarsiz avtomobil qismlarini sotib olish va sotish hollariga nisbatan qat'iy ma'muriy ta'sir choralari qo'llaniladi.

Avto-jinoyatchilikning oldini olishda raqamli xavfsizlik va muhandislik-texnik vositalarning o'rni beqiyosdir.

- **Immobilyazerlar va GPS-trekerlar:** Avtomobilni o't oldirish tizimini bloklovchi aqlli immobilyazerlar va yashirin GPS-datchiklar o'rnatilishi jinoyatchining rejasini qiyinlashtiradi. GPS-treker avtomobil ruxsatsiz harakatlenganda egasiga darhol xabar yuboradi.

- **Rul va pedal blokatorlari:** Jismoniy himoya vositalari (masalan, rulga taqiladigan qulflar) vizual profilaktika hisoblanadi. O'g'ri oynadan qarab bunday

qulfni ko'rsa, uni arralashga vaqt ketishini hisobga olib, jinoyat fikridan qaytish ehtimoli ortadi.

- **Uzluksiz videoregistratorlar (Dashcams):** Avtomobil o'chirilgan holatda ham zarba yoki harakat datchigiga javoban yozib olishni boshlaydigan videoregistratorlar jinoyatchilar uchun jiddiy psixologik to'siq hisoblanadi.

Avtomobil jinoyatlariga qarshi muvaffaqiyatli kurashayotgan xalqaro davlatlarning preventiv (oldini oluvchi) amaliyoti quyidagilardan iborat:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** AQShda **"Watch Your Car" (Mashinangizni kuzating)** milliy dasturi joriy etilgan. Fuqarolar o'z ixtiyori bilan mashinalarining orqa oynasiga maxsus golografik stiker yopishtiradilar. Bu stiker politsiyaga: "Ushbu avtomobil tungi soat 01:00 dan 05:00 gacha harakatlanmasligi kerak, agar harakatlansa, uni so'rovsiz to'xtatishga ruxsat beraman," degan ma'noni anglatadi. Bu tungi o'g'riliklarni keskin kamaytirgan.

- **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniya politsiyasi atrof-muhitni loyihalash orqali jinoyatning oldini olish (CPTED) bo'yicha **"Secured by Design" (Xavfsiz dizayn)** standartini qo'llaydi. Yangi qurilayotgan barcha turar-joy majmualarining avtoturargohlari yoritish, kameralar burchagi va kirish-chiqish to'siqlari (shlagbaumlar) politsiya tekshiruvidan o'tmaguncha foydalanishga qabul qilinmaydi.

- **Germaniya:** Avtomobil ishlab chiqaruvchilar (BMW, Mercedes, Audi) va Federal jinoyat politsiyasi (BKA) hamkorlik memorandumiga ega. Avtomobil dilerlari mashinani xaridorga faqat GPS va zavod immobilayzeri faol holatda bo'lgandagina sotadi. Shuningdek, Germaniyada ehtiyot qismlarini litsenziyasiz va kvitansiyasiz sotib olgan "razborka" ustaxonalari jinoiy javobgarlikka tortiladi.

- **Janubiy Koreya:** Janubiy Koreyada har bir avtomobilda majburiy ravishda "Black Box" (Qora quti) deb ataladigan, old va orqa tomonni 24 soat uzluksiz yozib oluvchi aqlli kameralar o'rnatilgan. Mashina turargohda bo'lganida uning yonidan

birov o'tsa, darhol ko'k chiroq yonib yozishni boshlaydi. Buning natijasida Koreyada avtomobil o'g'riligi statistikasi deyarli nol darajasiga tushgan.

Transport vositalarini olib qochish va o'g'irlash jinoyatlarining barvaqt oldini olish borasida O'zbekiston milliy qonunchiligi va amaliyotini ilg'or texnologiyalar bilan boyitish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O'zbekiston hududida ishlab chiqarilayotgan va import qilinayotgan barcha yangi avtomobillarga zavod sharoitida majburiy tartibda GPS-trekerlar hamda aqlli immobilayzer tizimlarini o'rnatish bo'yicha texnik reglamentga qo'shimcha kiritish.

Ikkinchidan, AQSh tajribasi (Watch Your Car) asosida, O'zbekiston Respublikasi IIV YHXX tomonidan "Xavfsiz tun" dasturini amaliyotga joriy etish. Bunda, fuqarolarga o'z ixtiyori bilan maxsus stiker olish va "Mening avtomobilim tunda harakatlanmaydi, to'xtatib tekshirishingiz mumkin" degan rozi-huquqni PPX va YPX xodimlariga taqdim etish imkoniyatini yaratish.

Uchinchidan, Shaharsozlik qoidalari va normalariga (ShNQ) o'zgartirish kiritgan holda, yangi barpo etilayotgan ko'p qavatli uylar va ijtimoiy obyektlarda avtoturargohlar majburiy tartibda intellektual videokuzatuv kameralari hamda raqamli shlagbaumlari (CPTED standarti) bilan to'liq jihozlangandagina ularni davlat qabul komissiyasi tomonidan foydalanishga qabul qilishni qonunan belgilash.

To'rtinchidan, Avtotransport jinoyatlarining profilaktikasi va ularga qarshi kurashish yuzasidan ta'lim muassasalari, mustaqil tadqiqotchilar va amaliyotchilar tomonidan yaratilayotgan yuridik va texnologik ilmiy izlanishlar qamrovini kengaytirish. IIV Akademiyasining huquqbuzarliklar profilaktikasi hamda tezkor-qidiruv faoliyati kafedralarida "Avtomobil o'g'riligining texnologik profilaktikasi" bo'yicha maxsus o'quv qo'llanmalarini zamonaviy axborot xavfsizligi yutuqlarini inobatga olgan holda muntazam yangilab borish va amaliyotga joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, transport vositalarini olib qochish va o'g'irlash — bu profilaktika bo'shliqlari oqibatida yuzaga keladigan jinoyatdir. Jinoyatning oldini olish fuqaroning o'z mulkiga ehtiyotkor bo'lishidan boshlanib, ko'chalarning yoritilishi, zamonaviy avtoturargohlar barpo etilishi hamda huquq-tartibot organlarining "High-tech" yondashuvi bilan mustahkamlanishi zarur.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni. 14.05.2014 yildagi O'RQ-371-son.
4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Masharipov T., Fayzullayev D. "Tezkor-qidiruv taktikasi va jinoyatlarni fosh etishning zamonaviy muammolari". – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. Clarke, R. V., & Harris, C. M. "Auto Theft and Its Prevention". Crime and Justice, 1992.
7. College of Policing. "Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) and Vehicle Security Standards". HM Government, London, 2022.
8. Lee, H., & Kim, J. "The Impact of Dashcams and Ubiquitous Surveillance on Car Theft Rates in South Korea". Asian Journal of Criminology, 2021.
9. National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA). "Vehicle Theft Prevention Strategies and the Watch Your Car Program". U.S. Department of Transportation, 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Profilaktika ugonov i krazh avtotransportnyx sredstv: viktimologicheskii i texnologicheskii podxod". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

